

1. Obiekt

CERKIEW GRECKO-KATOLICKA P.W. WNIEBOWSTĄPIENIA PAŃSKIEGO

304/1

2. Czas powstania

pocz. XVII w.,
1837r., 1884r.

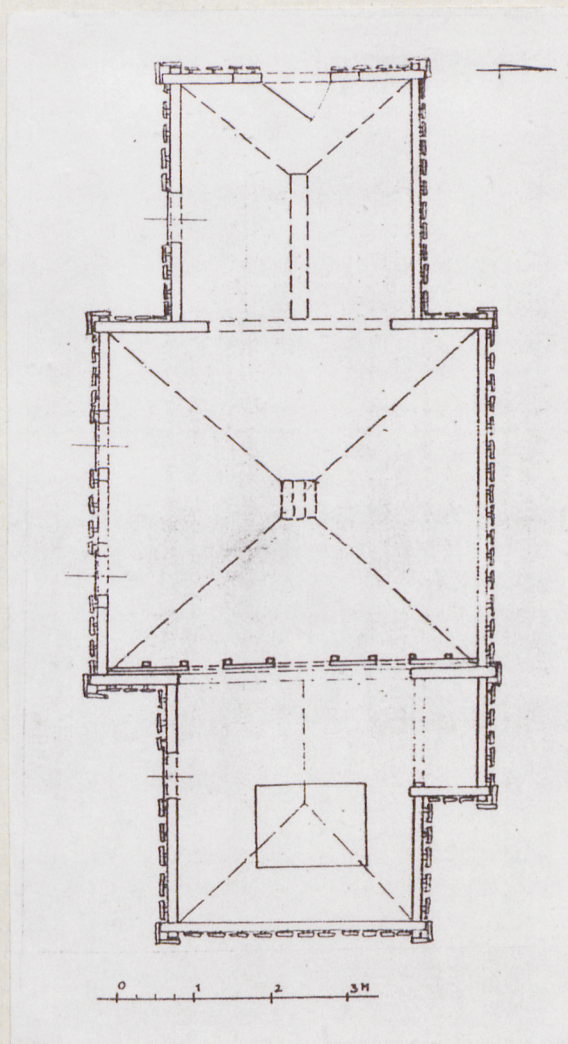
3. Miejscowość

KRUHEL WIELKI

11. Zdjęcia rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

widok od pd.-zach.

rzut poziomy

plan orientacyjny

4. Adres

Na wzgórzu w pn. części wsi

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo przemyskie

gmina Przemyśl KRASICZYN
pow. PRZEMYSŁ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Kruhel Miejski, Uherce

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo rzeczowskie

powiat Przemyśl

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik i jego adres

10. Rejestr zabytków

Nr A-714 data 12.06.1987

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Nie ujawniono dotąd dokumentu precyzyjnie określającego datę erekcji cerkwi. Zapewne za szematyzmem z 1926 r. podano w starej karcie inwentaryzacyjnej informację o wybudowaniu jej w 1630 r. i remoncie w 1882 r.. Tymczasem ze znanych dokumentów wynika, że data 1630 odnosi się do dokumentu rozstrzygającego spór między popem a dzierżawcą/publ.m.in.szematyzm 1879 r./.

W 1626 r. Radni Przemyscy zastawili wieś na rzecz Walentego Dutkiewicza. Wg. oskarżenia wniesionego przez nowych Radnych, pieniądze z zastawu przepadły w niewyjaśnionych okolicznościach. W sporządzonej umowie, między Radą Miejską a Dutkiewiczem, na liście inwentarzowej znalazł się także pop. w dokumencie z 1630 r. zawarta jest na wstępie informacja o nagłej śmierci popa Hrycia "rządcy w sprawach duchowych wg obrządku greckiego, który posługę należycie i chwalebnie przez wiele lat sprawował". Niżej w dokumencie potwierdzono prawa popa do nieruchomości, którymi uposażono niegdyś Hrycia. Rozporządzenie majątkowe

13. Opis sytuacji, materiał: konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje

Cerkiew p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego usytuowana jest w górnej części wioski Kruheli Wielkiej, na opadającym w dolinę Sanu zboczach góry Lipnik. Teren przycerkiewny otoczony starodrzewiem. Opodal świątyni, od pd.-zach. drewniana dzwonnica. Cerkiew drewniana, trójdzielna, z prothesis przy sanktuarium, konstrukcji zrębowej, orientowana. Wzniesiona na wysokim fundamencie z łamanego kamienia wapiennego. Poziom gruntu znacznie podwyższony na skutek osiadania budowli. Podwalina dębowa o przekroju śr. 26x23 cm, zwęglowana na obłap. Belki zrębu ścian z drewna iglastego, o przekrojach: w partii dolnej - do ok. 3/4 wys. ścian 25-33x10-15 cm, przy czym grubsze w elewacji pn., łączone w węglach na jaskółczy ogon z krytym czopem i pozostawieniem osłatek; w partii górnej 15-30x9-13 cm, wiązane na obłap, wzmocnione w kilku przypadkach gwoździami. Brusy w ścianach wewnętrznych okantowane obustronnie, grubości 8-9 cm. Znaczna zbieżność ścian sanktuarium nawy i babińca. Nawa przykryta czworoboczną zrębową kopułą, lekko ściętą przy wierzchołku. Zamki na obustronny obłap. Grubość trzech kolejnych belek u podstawy 5 cm, powyżej 2,2-3 cm. Na skutek zawalenia się kopuły do wnętrza nawy, na jej zewnętrznej powierzchni widoczna wykonana rylcem inskrypcja datująca: "1884". Nad sanktuarium i babińcem kolebka o czole nachylonym do wnętrza. W prothesis płaski strop deskowy. Dachy konstrukcji krokwiowej (żerdzie dębowe): nad nawą brogową, nad sanktuarium i babińcem siodłowe, nad prothesis pulpitowy, poszyte gontem. Zwieńczenia nad sanktuarium, nawą i babińcem w postaci niewielkich, baniastych sygnaturek z ocynkowanej blachy, o segmentach spajanych drutem. Żelazne kute krzyże. Ściany cerkwi pobite od zewnątrz, do ok. 90 cm wys. pionowym deskowaniem, powyżej osobnym pionowym deskowaniem z listwowaniem. Odrzwia pd. wejścia do nawy prostokątne, szer. elementów 33 cm, zestawione z dębowych węgarów i leżucha w kształcie trapezu z dłuższą podstawą, zaopatrzone od wewnątrz w drewnianą zasuwę. Światło otworu 130x85 cm. Drzwi prostokątne, z parą ozdobnych żelaznych okuć i skoblem. Podobne dębowe odrzwia w zach. ścianie babińca. Światło otworu 145x85 cm, przy czym drzwi w kształcie prostokąta zamkniętego łukiem, zaopatrzone w parę ozdobnych okuć, zamek, rączkę oraz skobel. W pd. ścianie sanktuarium otwór okienny, bez obramienia, w kształcie prostokąta zamkniętego płytkim łukiem odcinkowym, 60x61 cm; w pn. niewielkie okienko, 28x32 cm, bez obramienia, otwarte do prothesis, wykorzystane wtórnie jako gniazdo dla belki przy jego podwyższaniu. W nawie od pd. dwa okna z obramieniami szer. 15 cm, prostokątne zamknięte płytkim łukiem, 85x54 cm. W pd. ścianie babińca okno jak w sanktuarium, 60x58 cm. Wszystkie opatrzone, XX-wieczną, żelazną kratą i nabitą od zewnątrz, sześciopolową ramą okienną. Nawa prostokątna 480x510 cm, z usytuowanymi na osi: od wsch. sanktuarium 320x320 cm, i od zach. babińcem 315x320 cm. Od strony pn. przylega do sanktuarium prothesis 150x82 cm. Północna jego ściana jest przedłużeniem pn. ściany nawy. Osłatek na węglach 11-13 cm.

W bryle cerkwi dominantę stanowi nawa wys. 420 cm (od podwaliny), zwieńczona brogowym dachem wys. 170 cm. Sanktuarium i babiniec niższe, wys. odpowiednio: 285 cm i 290 cm, nakryte dachami siodłowymi wys. 115 cm. Prothesis wys. 220 cm z dachem pulpitowym wys. 80 cm. Podwalina osłonięta niewielkim (szer. deski) daszkiem okapowym.

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 175 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 46 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kultowe</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>nieużytkowana</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>1956r. - wymiana sklepienia i fragmentu ściany babińca, uzupełnienie szalowania budynku, wymiana gontowego poszycia połaci dachowych, naprawa drzwi do babińca.</p> <p>1989r. - rozbiórka obiektu w trakcie remontu. Po demontażu obiektu prace przerwano.</p>		<p>19. stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>obiekt zdemontowany w trakcie remontu w 1989r., do chwili obecnej prace wstrzymano. Część budulca zniszczona.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Rekonstrukcja obiektu wg. stanu przed rozbiórką, przy maksymalnym wykorzystaniu zachowanego oryginalnego budulca i wyeksponowaniem detalu określającego pierwotny kształt zabytku.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

Jarosław Gienza, Cerkiew grecko-katolicka p.w.
Wniebowstąpienia Pańskiego w Kruhelu
Wielkim, praca magisterska KUL,
Lublin 1989.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst Jarosław Gienza 1986r-10.12.1993r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Jarosław Gienza 1986-10.12.1993r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Jarosław Gienza 1986r.-1989r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów Jarosław Gienza. Muzeum w Łańcucie.

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

cztery wkładki

1. Miejscowość

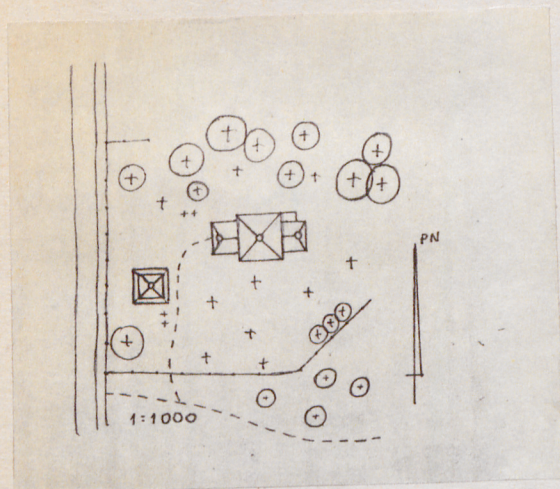
KRUHEL WIELKI

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

CERKIEW P.W. WNIEBOWSTA-
PIENIA PAŃSKIEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

plan sytuacyjny, 9 fotografii.

plan sytuacyjny

elewacja południowa

widok od pd.-wsch.

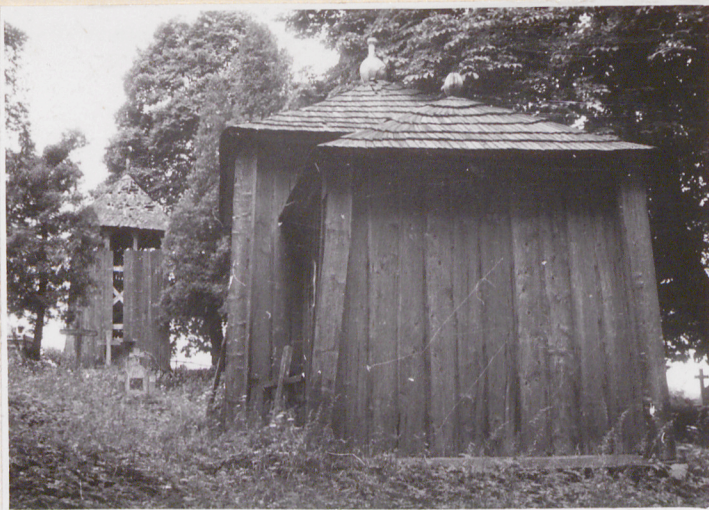
elewacja pd. - widoczne ostatki węgła sanktuarium

Wkładkę założył: Jarosław Gienza 10.12.1993r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Jarosław Gienza

Jedn. Wyd. Akcyd. Olsztyn zam. 1299/878
OZGraf. ZP. Ostróda zam. 1040 n. 20000

Wzór ODZ 1978 r.

elewacja wschodnia

elewacja północna

węgieł zrębu ścian prothesis

przyziemie węgła prothesis

okno w babińcu

ściana ikonostasowa w nawie

1. Miejscowość

KRUHEL WIELKI

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

CERKIEW p.w. WNIEBOWSTĄ-
PIENIA PAŃSKIEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

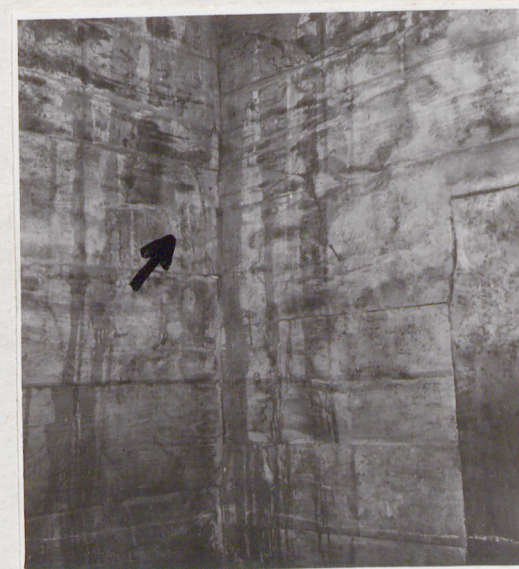
11 fotografii

zach. ściana sanktuarium

wsch. ściana babińca

pd.-zach.narożnik babińca

konstrukcja dachu nawy

kopuła nawy

Wkładkę założył: Jarosław Giemza 10.12.1993r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Jarosław Giemza

Jedn. Wyd. Akcyd. Olsztyn zam. 1299/878
GZGraf. ZP. Ostróda zam. 1040 n. 20000

Wzór ODZ 1978 r.

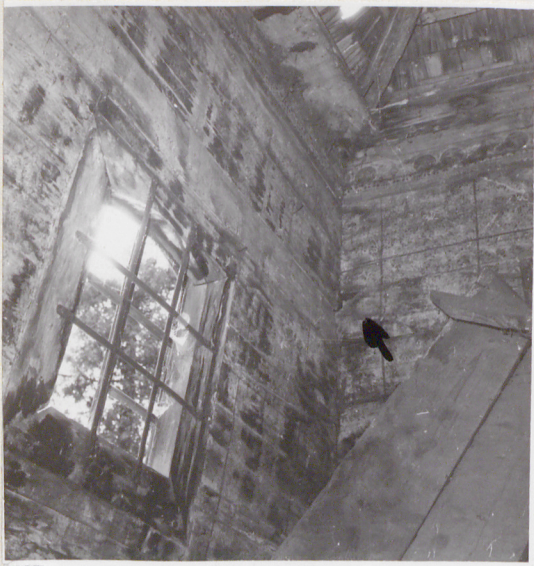
inskrypcja "1884" na kopule

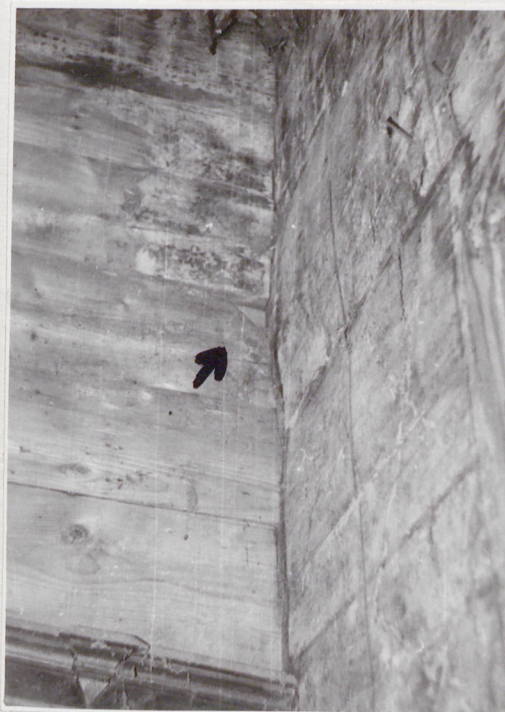
wnętrze kopuły

portal pd.ściany nawy

pd.-zach.narożnik nawy

pd.wsch.narożnik nawy

pn.-wsch.narożnik nawy

1. Miejscowość

KRUHEL WIELKI

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

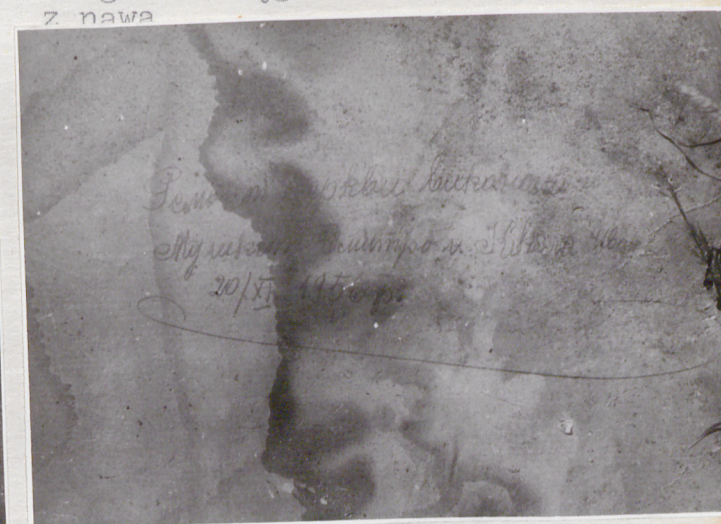
CERKIEW p.w. WNIEBOWSTĄ-
PIENIA PAŃSKIEGO

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

8 fotografii, 2 rysunki

pd.-wsch. narożnik
sanktuarium

zbieżność ścian w pd.-wsch. babińca

fragment zwęglowania babińca
z nawyInskrypcja na pn.ścianie
babińca : "1837 Michał"inskrpcja na dykcie
z prothesis.Wkładkę założył: Jarosław Gienza 10.12.1993r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Jarosław Gienza

Jedn. Wyd. Akcyd. Olsztyn zam. 1299/5/78
OzGrafi. ZP. Ostróda zam. 1040 n. 20000

Wzór ODZ 1978 r.

1.

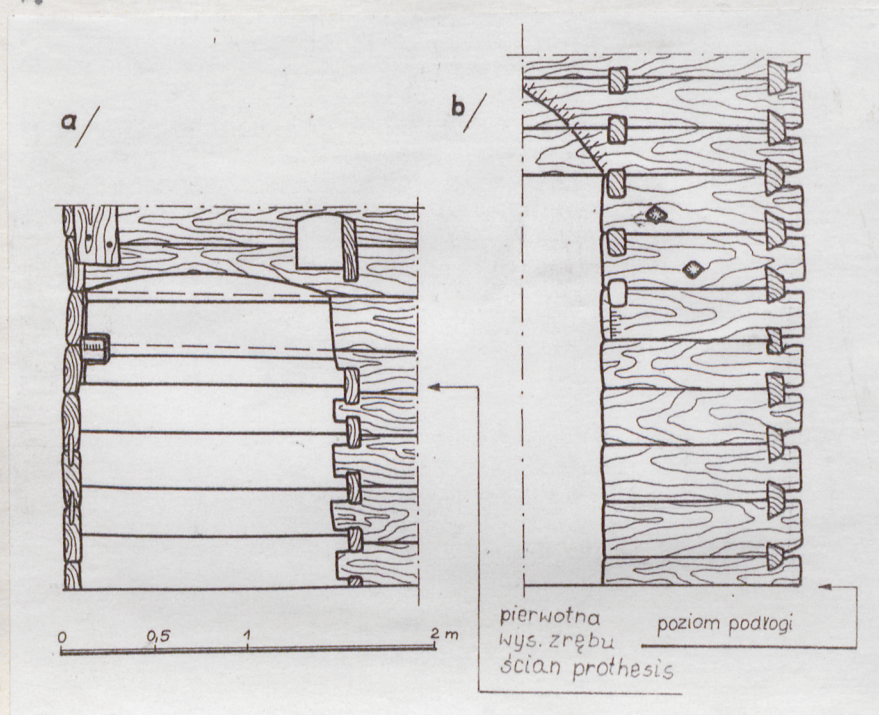
2.

3.

4.

1. Pn. ściana sanktuarium z prothesis
2. Zach. część prothesis
3. Okno w pn. ścianie sank; widok od str. prothesis
4. Pn. ściana sanktuarium z prothesis z zaznaczoną pierwotną wysokością ścian prothesis i prześwitu pomiędzy prothesis a sanktuarium. - a/ ślady osadzenia w ścianie nawy elementów konstrukcji dachu i ściany działowej pierwotnego prothesis.

1. Miejscowość KRUEL WIELKI	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) CERKIEW p.w. WNIEBOWSTA- PIENIA PAŃSKIEGO	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) cd.historii obiektu, cd.opisu.
--------------------------------	--	--

cd.historii obiektu:

potwierdzono ponownie w 1645r. Z dokumentów tych wynika, że cerkiew istniała już przed 1630r., a datowanie jej można przesunąć na pocz.XVIIw. W szematyzmie pochodzącym sprzed remontu cerkwi czytamy "cerkiew drewniana, pochylona od wielości lat". Na pocz.XVIIw. jako datę powstania cerkwi wskazują również: wzmożona działalność budowlana w Ziemi Przemyskiej w tym czasie w zestawieniu z faktem patronatu miasta nad cerkwią w Kruhelu. Inskrypcja "1837 Michał" i nieczytelny podpis na pn. ścianie babińca odnoszą się prawdopodobnie do poszerzenia przejścia między babińcem a nawą. W roku 1879 cerkiew stanowiła już filię parafii w Prałkowcach. W skład nowej parafii wchodziły trzy wsie: Prałkowce, Kruhel Wielki i Kruhel Mały. Z 405 wiernych 159 mieszkało w Kruhelu Wielkim. Do zasadniczego remontu cerkwi przystąpiono w 1884 r. /inskrpcja na kopule/, z poważniejszych, przeprowadzonych wtedy prac wymiwnić należy przede wszystkim: podwyższenie budynku oraz założenie nowych sklepień i dachów, wycięcie okna w babińcu i powiększenie pd. okna w sanktuarium, wycięcie przegrody pomiędzy nawą a sanktuarium, wprowadzenie ikonostasu i wykonanie polichromii ściennej wnętrza. Bardzo prawdopodobne, że przedsięwzięcie to sfinansowała ówczesna właścicielka Kruhela - Klementyna Kubitzowa, pochowana na honorowym miejscu, tuż przy zach. wejściu do cerkwi. Świątynia szczęśliwie przetrwała obie wojny światowe, lecz po wysiedleniu ludności ukraińskiej w latach 1945-1947 pozbawiony opieki budynek zaczął popadać w ruinę. W 1956r. przeprowadzono remont. Wykonawcy remontu - cieśle podpisali się na dykcie przytwierdzonej do ściany prothesis (Dymitr Muszket, Iwan Kiwała; inskrpcja w języku ukraińskim). Nieużytkowany obiekt uległ jednak zniszczeniu ponownie. Zwaliała się do wnętrza zrębowa kopuła nawy. Do remontu zabytku przystąpiono w 1989r. Wówczas cerkiew rozebrano i do chwili obecnej nie zrekonstruowano. cd.opisu:

wejście do nawy wtórnie zaszalowane, do babińca w formie prostokąta zamkniętego łukiem wyprofilowanej w deskowaniu.

Podłoga deskowa, w sanktuarium nieco wyniesiona w stosunku do nawy. Przegroda pomiędzy sanktuarium a nawą wycięta na całej szerokości sanktuarium do wys. 190cm., co w znacznym stopniu naruszyło statykę budowli. Po stronie pn. w miejscu przecięcia ściany widoczne dwa tyble dł. 18cm. Prześwit między babińcem a nawą usytuowany na osi ściany, prostokątny, w górnej części lekko wyprofilowany 170x250cm. Wobec wymiany pd., dolnego fragmentu ściany i zaszalowania analogicznej części po str.ph. nie można jednoznacznie stwierdzić czy przejście to uległo poszerzeniu.

Ślady podwyższenia, w trakcie przebudowy, wszystkich członów budowli. W narożnikach nawy, na wys. 335cm (od poziomu podłogi), w miejscach osadzenia podstawy pierwotnej kopuły, cztery ukośne zacięcia belek zrębu ściany. W sanktuarium, na wys. 190cm, w pd.wsch. i pn.wsch. narożniku podobne zaciosy. Na górnej części przegrody między sanktuarium a nawą wyraźne wręby po wcześniejszej, niż osadzonej, kolebce. Pomiędzy sanktuarium a prothesis, celem podwyższenia prześwitu, wycięta jedna belka. Po niej puste gniazdo w ścianie wspólnej z nawą. W ścianie tej, od strony prothesis na przedłużeniu linii spadku pierwotnej kolebki sanktuarium, dwa wydrążone gniazda oraz profilowany ostatek belki pn. ściany nawy. Wszystkie belki pn. ściany prothesis, powyżej 115 cm (od poz. podłogi, mocowane na styku z pn.-wsch. węglem nawy jedynie na wcisk. W babińcu u podstawy nieistniejącej, pierwotnej kolebki na wysokości 180 cm,

Wkładkę złożył: Jarosław Gienza 10.12.1993r.

(imię, nazwisko, data)

Jarosław Gienza

Miejsce przechowywania negatywów: _____

zaciosy jak w sanktuarium, a w ścianie wspólnej z nawą ślady jej osadzenia. Okno w babińcu położone w 2/3 powyżej wysokości pierwotnego zrębu ściany. Na ścianie pn., pod złuszczoną warstwą polichromii, inskrypcja wykonana ołówkiem, o treści "1837 Michał" a po niej kaligraficzny znak lub nieczytelny podpis. Polichromia ścienna wszystkich pomieszczeń imitująca wykładzinę z prostokątnych płyt. Wnętrze kopuły ozdobione postaciami cherubinów, insygniów władzy biskupiej-kadyceusz, pastorał, u podstawy ornament roślinny. W wyposażeniu zdewastowany ikonostas z XIX/XXw., trójstrefowy ze zwieńczeniem. Obrazy wykonane olejno na kartonie, w strefie ikon świętecznych - podmalowana litografia. Instalacji elektrycznej i innych brak.